



PÕLLUMAJANDUSMINISTER

KÄSKKIRI

Tallinn

11. detsember 2007 nr 246

Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas esineda võivate hädaolukordade riskianalüüsi kinnitamine

Käskkiri kehtestatakse "Hädaolukorraks valmisoleku seaduse" § 7 lõike 1 punkti 1 alusel.

1. Kinnitan "Riskianalüüsi Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas esineda võivate hädaolukordade väljaselgitamiseks" (lisatud).

2. Tunnistan kehtetuks põllumajandusministri 21. detsembri 2006. a käskkirja nr 233 "Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas esineda võivate hädaolukordade riskianalüüsi kinnitamine".

Saata: Siseministeerium, Veterinaar- ja Toiduamet, Taimetoodangu Inspektsioon (ärakirjad), kantsleri vanemabi Helen Raun, õigusosakond, finantsosakond, haldusosakond, taimetervise osakond, toidu- ja veterinaarosakond (elektroonselt).

Helir-Valdor Seeder

RISKIANALÜÜS
PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUMI VALITSEMISALAS ESINEDA
VÕIVATE HÄDAOLUKORDADE VÄLJASELGITAMISEKS

Põllumajandusministeerium 2007

07 09890

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. MÕISTED	5
2. ELUTÄHTSA VALDKONNA KORRALDUSE KIRJELDUSE KOKKUVÕTE	6
3. VÕIMALIKUD HÄDAOLUKORRAD JA HÄDAOLUKORDA PÕHJUSTAVAD OHUD	11
3.1 Episootia	11
3.2 Toiduohutuse kriis	11
3.3 Ohtliku soovimatu aine ja söödalisandi või olulist majanduslikku kahju põhjustava taimekahjustaja sattumine keskkonda või loomakasvatuse valdkonnaga seotud ettevõttesse	12
4. RISKI HINDAMINE	13
4.1 Võimaliku hädaolukorra tõenäosuse hindamine	13
4.1.1 Episootia	13
4.1.2 Toiduohutuse kriis	15
4.1.3 Taimekaitsevahendi ohtliku koguse sattumine keskkonda ja toiduainetesse	17
4.1.4 Ohtliku soovimatu aine ja söödalisandi sattumine loomakasvatuse valdkonnaga seotud ettevõttesse	17
4.1.5 Ohtliku taimekahjustaja esinemine määral, mis põhjustab olulist kahju majandusele või keskkonnaseisundile	18
5. RISIKIKLASSI MÄÄRAMINE JA RISKIDE JÄRJESTAMINE	19
6. RISKE VÄHENDAVATE MEETMETE KAVANDAMINE	20
6.1 Episootia ennetamine ja tõrje	20
6.2 Tarbijaskonnale ohutu ja kvaliteetse toidu tootmise tagamine	21
6.3 Taimekaitsevahendite ja söödalisanditega ning ohtliku taimekahjustaja levikuga seonduva ohu ennetamine	21
7. OHU KÕRVALDAMISE MEETMED JA NENDE RAKENDAMISEKS TEHTAVAD KULUTUSED	23
7.1 Episootia	23
7.2 Toiduohutuse kriis	23
7.3 Taimetervise, taimekaitsevahenditega ja söödalisanditega seonduva ohu ennetamine	24
Lisa 1	26
Võimalike hädaolukordade tagajärgede hindamine	26
Episootia	26
Toiduohutuse kriis	26
Taimekaitsevahendi ohtliku koguse sattumine keskkonda ja toiduainetesse	27
Ohtliku soovimatu aine ja söödalisandi sattumine loomakasvatuse valdkonnaga seotud ettevõttesse	27
Ohtliku taimekahjustaja esinemine määral, mis põhjustab olulist kahju majandusele või keskkonnaseisundile	28
Lisa 2	29
Riskimaatriks	29
Lisa 3	30
Riskianalüüsi vormistamine (riskianalüüsi ankeet)	30
1. Episootia	30
2. Toiduohutuse kriis	32
3. Taimekaitsevahendi ohtliku koguse sattumine keskkonda ja toiduainetesse	33
4. Ohtliku soovimatu aine ja söödalisandi sattumine loomakasvatuse valdkonnaga seotud ettevõttesse	34
5. Ohtliku taimekahjustaja esinemine määral, mis põhjustab olulist kahju majandusele või keskkonnaseisundile	35
Lisa 4	36
Hädaolukorraks valimiselekt suurendavate tegevuste kava ehk riskimaandamisplaan	36

SISSEJUHATUS

Hädaolukorrad tekivad ja õnnetused juhtuvad sõltumata ühiskonna rikkusest või heaolustasemest. Et leevendada õnnetusjuhtumi tagajärgi, on oluline selleks valmisolek ja võimalike tekkida võivate kahjude eelnev hindamine.

Põllumajandusministeeriumi valitsemisala hädaolukordade riskianalüüs on koostatud eesmärgiga välja selgitada ja hinnata ministeeriumi valitsemisalas esineda võivaid õnnetusi ja nende tekkimise tõenäosust, et saada ülevaadet sündmustest, mis võivad ohustada riigi julgeolekut, inimeste elu ja tervist, kahjustada oluliselt keskkonda või tekitada ulatuslikku majanduslikku kahju; analüüsida võimalikke olukordi, mis ohustavad meid ja meid ümbritsevat loodust. Selleks on vajalik ühiskonnas varitsevaid ohtusid süstemaatiliselt hinnata ning riske maandada. Riskianalüüsi tegemisel lähtutakse "Hädaolukorraks valmisoleku seaduse" § 7 lõike 1 punktist 1 ning Siseministeeriumi poolt koostatud "Ministeeriumi valitsemisala hädaolukordade riskianalüüsi meetodika ja ajakava 2007" põhimõtetest.

Riskianalüüsi tulemused võetakse aluseks kriisireguleerimisplaani koostamisel, hädaolukordade lahenduskavade ja arengusuundade väljatöötamisel, riigi tegevusvaru moodustamisel, eelarve koostamisel ning hädaolukorraks valmisoleku alase koolituse korraldamisel. Tulenevalt "Hädaolukorraks valmisoleku seaduse" § 8 lõikest 2 arvestatakse riskianalüüsi tulemusi ministeeriumi eelarve koostamisel ja ministeeriumi valitsemisala arengukava koostamisel. Riskianalüüsi kaudu saadav teave on sisendiks valmisoleku planeerimisele, sh võimaliku hädaolukorra lahendamiseks ressurside tagamisele.

Riskianalüüsi tegemisel on lähtutud ligikaudse analüüsi meetodist. Selle tulemusena ei ole laskutud riskianalüüsi koostamisel üksikasjadesse, vaid on piiratud esineda võivate hädaolukordade toimumise tõenäosuse määramisega ning nende esinemise korral tagajärgedele ligikaudse hinnangu andmisega. Ligikaudse analüüsi tulemuseks on esineda võiva hädaolukorra ja seda põhjustavate ohtude tuvastamine, esineda võiva hädaolukorra toimumise tõenäosuse määramine ja tagajärgede ligikaudne hindamine koos riske vähendavate meetmete üldise kirjeldusega.

Konkreetsete väljatöötatud meetmete kavandamine, plaanide olemasolu ja nende elluviimine hädaolukorras on oluline elanikkonna kaitseks teatud sündmuste toimumise ajal ning ressurside planeerimisel ja peab võimaldama ühiskonnal säilitada teatud stabiilsus ka ebatraditsioonilises situatsioonis. Esineda võivaks hädaolukorraks valmistumise kaudu tagatakse valmisolek ka suuremaks kriisiks. Ühtlasi on selline valmisolek eelduseks teha edukat koostööd Euroopa Liidu, NATO ja WEU struktuuridega kriisireguleerimise ja esineda võivate hädaolukordadeks valmisoleku planeerimise valdkondades.

Ministeeriumi valitsemisalas esineda võivate hädaolukordade riskianalüüsi vaatasid üle ja tegid selles 2007. aastal muudatused:

Mari Hõbemäe Põllumajandusministeeriumi haldusosakonna nõuniku kt;
Olev Kalda Veterinaar- ja Toiduameti peadirektori asetäitja;
Raina Mõttus Taimetoodangu Inspeksiooni peadirektori asetäitja;
Enn Liive Taimetoodangu Inspeksiooni peadirektori asetäitja kt.

1. MÕISTED

Riskianalüüsis kasutatakse mõisteid järgmises tähenduses:

1.1 Hädaolukord - sündmus või sündmuste ahel, mis ohustab riigi julgeolekut, inimeste elu ja tervist, kahjustab oluliselt keskkonda või tekitab ulatuslikku majanduslikku kahju ning mille lahendamiseks on vajalik Vabariigi Valitsuse, valitsusasutuste ning kohalike omavalitsuste kooskõlastatud tegevus.

1.2 Oht - nähtus või sündmus, mis teatud tingimustel võib põhjustada hädaolukorra.

1.3 Ohustatud piirkond - ala, millele jäävad riskiallika poolt ohustatud objektid.

1.4 Risk - hädaolukorra tekke tõenäosus teatud aja vältel koos sellest tulenevate tagajärgedega, mis ohustavad inimeste elu ja tervist, riigi julgeolekut, elutähtsaid valdkondi, keskkonda ja vara.

1.5 Riski vähendavad meetmed - hädaolukorda vältivad või hädaolukorra tagajärgi leevendavad tegevused, mis suurendavad hädaolukorra valmisoleku võimekust.

1.6 Riskianalüüs - analüüs esineda võivate hädaolukordade väljaselgitamiseks ning hädaolukordade tüüpide ja nende esinemise tõenäosuse määramiseks koos võimalike tagajärgede hindamisega, mille põhjal koostatakse asjakohased kriisireguleerimisplaanid.

1.7 Riskiklass - numbrilise ja tähe kombinatsioonist koosnev hädaolukorra määratud ohtlikkuse aste, mis sõltub hädaolukorra tekke tõenäosusest ja selle tagajärgede raskusastmest.

1.8 Riske vähendavate tegevuste kava e riskimaandamisplaan – hädaolukordi vältivate ja/või hädaolukordade tagajärgi leevendavate tegevuste kava, kus on välja toodud hädaolukorraks valmisolekut suurendavad tegevused aastate lõikes koos maksumusega.

1.9 Tagajärg - hädaolukorra põhjustanud sündmuse või sündmuste ahela tekitatud kahju inimeste elule ja tervisele, varale ning keskkonnale.

1.10 Tegevusvaru – hädaolukorras elutähtsa valdkonna toimimist tagav lepingutega garanteeritud ressurss, mille kasutusele võtmine ning ressursside väljaandmine toimub hädaolukorras ministri korraldusel või väljaspool hädaolukorda ministri loal juhul, kui see on vajalik inimese elu päästmiseks.

1.11 Tõenäosus - mõõdetavate kriteeriumide põhjal eeldatav või subjektiivselt hinnatav hädaolukorra esinemissagedus teatud aja jooksul.

1.12 Episootia - loomataudi ulatuslik ja kiire ning suurt majanduslikku kahju põhjustav levik (märkus: loomataudina käsitatakse ka sellist loomade massilist haigestumist, mida põhjustaval teguril puudub omadus üle kanduda).

1.13 Epideemia – nakkushaiguse puhang, mis nõuab nakkustõrje meetmete laiaulatuslikku rakendamist.

2. ELUTÄHTSA VALDKONNA KORRALDUSE KIRJELDUSE KOKKUVÕTE

2.1 Riskianalüüsi koostamise kohustus

2.1.1 Ministeeriumi kohustuseks hädaolukordi vältiva või hädaolukordade tagajärgi leevendava meetmena on teha riskianalüüs oma valitsemisalas esineda võivate hädaolukordade väljaselgitamiseks.

2.1.2 Hädaolukorra tõenäosuse hindamisel on lähtutud üldisest viieastmelisest sageduste jaotusest, kus skaala ühes otsas tähendab "väga väike tõenäosus" hädaolukorra toimumist harvemini kui üks kord viiekümne aasta jooksul ning skaala teises otsas "väga suur tõenäosus" hädaolukorra toimumist sagedamini kui üks kord aastas. Hädaolukorra tagajärgede raskuse määratlemisel on lähtutud viieastmelisest raskusastmete jaotusest. Tagajärgi on hinnatud sõltuvalt sellest, kas kahju tekitati inimeste elule ja tervisele, varale (majanduslik kahju), keskkonnale või elutähtsa valdkonna toimimisele. Hinnangu põhjal on määratud igale hädaolukorrale riskiklass (määratakse tähega), mis oli aluseks riskide omavahelisel võrdlemisel ja grupeerimisel.

Tõenäosus	Sagedus
Väga väike (1)	Harvemini kui üks kord 50 aasta jooksul
Väike (2)	Üks kord 25-50 aasta jooksul
Keskmine (3)	Üks kord 10-25 aasta jooksul
Suur (4)	Üks kord 1-10 aasta jooksul
Väga suur (5)	Sagedamini kui üks kord aastas

- A vähetähtsad (puuduvad);
- B kerged;
- C rasked;
- D väga rasked;
- E katastroofilised

2.1.3 Esineda võivate hädaolukordade riskianalüüsist tulenevalt võivad kujuneda hädaolukordadeks:

- 2.1.3.1 episootia,
- 2.1.3.2 toiduohutuse kriis,
- 2.1.3.3 taimekaitsevahendi ohtliku koguse sattumine keskkonda ja toiduainetesse,
- 2.1.3.4 ohtliku soovimatu aine ja söödalisandi sattumine loomakasvatuse valdkonnaga seotud ettevõttesse,
- 2.1.3.5 ohtliku taimekahjustaja esinemine määral, mis põhjustab olulist kahju majandusele või keskkonnaseisundile.

2.2. Riskid ja kavandatavad meetmed

Enamiku hädaolukordade toimumise tõenäosus on keskmine või suur ja nende tagajärjed on rasked või väga rasked.

Põllumajandusministeerium käsitleb oma valitsemisalas kõige suurema riskina episootiat (riskiklass 4D). "Hädaolukorraks valmisoleku seaduse" § 7 lõike 2 punktist 3 tulenevalt vastutab Põllumajandusministeerium hädaolukorras toiduainetega varustamise korralduse eest ning hädaolukorrana episootia väljakuulutamise ja häiritud ka toiduainetega varustamine ja tekitab suurt majanduslikku kahju.

2.2.1 Episootia valdkond

2.2.1.1 Episootiat põhjustavateks ohtudeks on nakatunud loomade või loomsete saaduste sissevedu teisest riigist, haigustekitaja levik veovahendi, inimese, uluki, sööda, tuule jm vahendusel. Loomataudi riiki sissetoomise ohtu suurendavad leviva viiruse nakatamisvõime, taudi leviku kiirus ja ulatus naaberriikides ning riikides, millega meil on kaubanduslikud või

turismialased otsesidemed. Episootia kui hädaolukorra tekkimise võimalust võib hinnata suureks. Loomapopulatsioonide üsna hea loomatervishoiualase olukorra aluseks on Eestis õigusaktidele tuginev Veterinaar- ja Toiduameti (edaspidi *VTA*) loomatervishoiualane järelevalve, kelle senine tegevus oma pädevuse piires on taganud tänaseni riski madala taseme. Laiaulatuslikumaid loomataudipuhanguid, mis on toonud kaasa ka häireid toiduainetega varustamise korralduse valdkonnas, on esinenud Eestis alla ühe korra kümne aasta jooksul.

2.2.1.2 Loomataudideks loetakse kõiki bioloogiliste haigustekitajate poolt tekitatud haigusi loomadel, mis võivad kas siis otsese kontakti või vahendajate abil kanduda ühelt loomalt teisele. Eriti ohtlikke loomataude, millede levik Eestisse ei ole kliimaatiliste tingimuste tõttu välistatud ja mis võivad kõige suurema tõenäosusega põhjustada hädaolukorra, on kokku 17 (Vabariigi Valitsuse 21.detsembri 1999. a määrus nr 393 "Eriti ohtlike loomataudide nimekirja kehtestamine"). Maailmas on riike (nt Kagu-Aasia), kus ohtlikud loomataudid ja toidutekkelised haiguspuhangud on igapäevane probleem, kuid samas ei ole sellise probleemiga Eestil senini veel väga suuri kokkupuuteid olnud. Põhjustavad ohud võivad olla samad, kuid nende tõenäosus tulenevalt kultuuriruumist on erinev. Eriti ohtliku loomataudiga kaasneb suur majanduslik kahju seoses loomade suure surevuse, haiguse tõrjeks vajalike meetmete rakendamisega, kaubanduse piirangute seadmisega ning piirangute tõttu võib olulisel määral olla häiritud elanikkonna varustamine toiduga. Esinevast loomataudist võivad samuti tuleneda piirangud toidu kasutamisele inimesele haigustekitaja ülekandumise ohu tõttu.

2.2.1.3 Eriti ohtlikeks loomataudideks on näiteks lindude gripp (ehk lindude klassikaline katk), samuti suu- ja sõrataud; Newcastle haigus ehk lindude aasia katk; veiste katk; sigade klassikaline katk; sigade vesikulaarhaigus jne. Mitte nii ohtlike loomataudide hulka kuuluvad haigused nii kiiresti ja kontrollimatult ei levi ning nende puhul karantiini ei rakendata. Sellesse nimekirja kuuluvad haigused on näiteks Eestis kunagi varem rolli mänginud või ka praegu siin-seal välja löövad loomataudid nagu siberi katk, marutaud, tuberkuloos, brutselloos, veiste leukoos ja trihhinelloos. Sellesse gruppi kuulub ka viimasel ajal maailmas palju peavalu tekitanud "hullulehmatõbi" ehk veiste spongiformne entsefalopaatia.

2.2.1.4 Episootia hädaolukorrana puhkemise võimalus on üsna väike põhjusel, et selle ennetavaid ja tõrjemeetmeid rakendatakse kohalike asutuste tasandil. Kuivõrd piirkonnad on suhteliselt väikesed ja neid jälgivad kohalikud veterinaararstid, kelle ülesandeks on loomakasvatustevõtete pidevalt kontrollida ja loomatauditõrje programmi täita, siis ulatuslikum taudi puhkemine on suhteliselt väikese tõenäosusega. Ühtlasi järgitakse "Loomatauditõrje seaduses" ja selle alusel kehtestatud määrustes ning selle seaduse täitmiseks koostatud juhendmaterjalides (nt situatsioonplaanid) ja programmides (riiklik loomatauditõrje programm, mis näeb ette aastase ennetavate meetmete ja profülaktiliste menetluste mahud loomataudide ja loomaliikide kaupa, üldise Eesti nakkushaigustealase olukorra monitooringu, samuti ka vaksineerimiste ja loomakasvatustevõtete inspekteerimiste mahud) sätestatud kohustusi, mis võimaldab vähimagi kahtluse puhul rakendada tõhusaid meetmeid ohu ennetamiseks. Lisaks on episootia kui hädaolukorra vältimises eriline koht tauditõrje eeskirjade ja nende alusel koostatud situatsioonplaanide rakendamiseks korraldatavatel praktilistel õppustel.

2.2.1.4 Loomataudi riski vähendamiseks on vajalik VTA ja teiste seotud ametkondade valmisolek ohu ennetamiseks ja tagajärgede kõrvaldamiseks seoses loomade ja loomsete saaduste sisseveoga Eestisse, mis toimub ainult kauba nõuetekohasust tõendavate dokumentide alusel.

2.2.1.5 Ennetavad meetmed on järgmised:

2.2.1.5.1 loomade ja loomsete saaduste sissevedu Eestisse ainult loomataudivabast riigist või selle piirkonnast;

2.2.1.5.2 Eesti loomatervishoiualase staatuse pidev programmiline jälgimine ohu võimalikult varajase avastamise eesmärgil.

Episootia ennetavate meetmete lõplikku maksumust ei ole võimalik täpselt planeerida, kuivõrd meetmete rakendamine on pidev ja arenev protsess, mis lõppkokkuvõttes sõltub teaduse ja tehnika arengust.

2.2.1.6 Loomataudi tõrjumiseks on vajalik asjakohane spetsiaalvarustus, kuhu kuuluvad nt kaitseriietus, varustus kliiniliseks ülevaatuseks (loomade fikseerimise vahendid, ühekordsed süstlad, süstlanõelad, loomade märgistamise vahendid, uinutipüss koos lisavarustusega); varustus proovide võtmiseks, säilitamiseks ja vedamiseks; varustus hukkunud või hukatud looma ülevaatuseks; varustus loomade tapmiseks diagnostilisel eesmärgil; varustus desinfektsiooni tegevale personalile (kaitseriietus, töövahendid, desinfitseerivad ained, survepesurid, desinfektsiooniautod, mobiilne tauditõrjekeskus jms), varustus rümpade ja saastunud materjali hävitamiseks; varustus hädavaktsineerimiseks. Samuti peavad olema töökohad mobiilsed, varustatud andmeside ja kantseleitarvetega ning peavad olema vahendid loomataudialaste infokampaaniate korraldamiseks.

2.2.1.7 Loomataudi kahtlusel ja puhkemisel juhendatakse loomatauditõrje eeskirjadest, mille kehtestab põllumajandusminister. Loomatauditõrje eeskirjades sätestatu kohaselt toimub loomataudi leviku tõkestamine ja tauditõrje likvideerimine. Loomatauditõrje eeskirjad on kohustuslikud täitmiseks kõigile loomapidajatele, loomsete saaduste käitlejatele, loomataudi levialal viibivatele isikutele, järelevalveametnikele, volitatud veterinaararstidele, tegevusluba omavatele veterinaararstidele ja veterinaarlaboratooriumidele ning teistele oma tööülesannete tõttu loomatauditõrjega seotud isikutele.

2.2.2 Toiduohutuse valdkond

2.2.2.1 Teiseks Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas hädaolukorrana käsitletavaks olukorraks "Hädaolukorraks valmisoleku seaduse" mõistes ja seadusest tulenevalt on häiritus toiduainetega varustamise korraldamisel, mis võib kujuneda ka vabariigis olemasolevast (kaubanduses ringlev) inimese tervisele või keskkonnale ohtlikust toidust (nn **toiduohutuse kriis**). Sellise kriisi tuvastamise korral tuleb toit turult viivitamata kõrvaldada, et ohtlik toit ei jõuaks tarbijani. Ohuallikaks oleva toidu käitlemise peatamine võib märkimisväärselt mõjutada toiduainetega varustamise korraldust.

2.2.2.2 Toiduohutuse kriisi esinemise tõenäosus on suur (kuulub riskiklassi 4D) ja selle põhjuseks on tootmise kontsentreerumine, tootmismahu suurenemine ja turgude laienemine ja see annab võimaluse tekkida olukorral, kus üksiku ettevõtte toodang (ka ebakvaliteetne ja tervist ohustav) võib jõuda korruga paljude tarbijateni. Põhirõhk on käitleja enesekontrollil, mis eeldatavalt peab tagama ohutu toote. Lõpptoodete kontrolli tehakse pisteliselt, sest kogu toodangu kontroll ei ole mõeldav toodangu suure mahu ja materiaalsete võimaluste puudumise tõttu.

2.2.2.3 Toiduohutuse kriisi korral on tegemist vabariigis olemasoleva (kaubanduses ringleva) inimese tervisele või keskkonnale ohtliku toiduga, millest tulenevalt on häiritud toiduainetega varustamise korraldamine. Toiduohutuse kriisi põhjustavateks ohtudeks on inimese tervisele ohtlikul tasemel mikrobioloogiliselt või keemiliselt saastunud toit ja toidu sissevedu, inimese tervisele ohtlike mikroorganismide, saasteainete, keemiliste ühendite jmt esinemine toidus; ulatuslik haiguspuhang (epideemia, episootia); ulatuslik loodusõnnetus.

2.2.2.4 Ennetavad meetmed on järgmised:

2.2.2.4.1 toidu kontroll Eestisse toimetamisel;

2.2.2.4.2 käitlejate rakendatav enesekontrollisüsteem.

2.2.2.5 Toidujärelevalve osas said 1. juulil 2007. a teoks ümberkorraldused ja seni kolme ministeeriumi - Põllumajandusministeerium (järelevalveasutus VTA), Sotsiaalministeerium (järelevalveasutus Tervisekaitseinspeksioon) ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (järelevalveasutus Tarbijakaitseamet) - toiduvaldkonna järelevalve pädevus koondati Põllumajandusministeeriumi valitsemisalasse (järelevalvefunktsioon VTA-I). Ümberkorraldused võimaldavad teha toiduseadusest tulenevaid järelevalvetoiminguid senisest tõhusamalt ning süsteem muudeti Euroopa Liidu põhimõtetele vastavaks.

2.2.2.6 Põllumajandusministeerium ja Sotsiaalministeerium on alustanud koostööd toidu ja toitumise andmekogu arendamise osas, et senist toitumist Eestis ja toitu käsitlevaid uuringuid süstematiseerida ja koondada. Toidu- ja toitumise andmekogu saab olema elektrooniline andmebaas, mille objektiks on Eestis teostatavad toitumisuuringud, toitumise analüüsi programm, toidu keemiline koostis. Samuti saab andmekogu sisaldama antropomeetriaalisi andmeid ja andmeid toitumist üleriigilise ulatusega mõjutavate poliitikate ja nende tulemuste kohta (sekkumistegevuste andmebaas) ning muid seotuid uuringuid.

2.2.2.7 Euroopa Liidu ühisest põllumajanduspoliitikast tulenevalt rakendatakse liitumisest alates turu stabiliseerimiseks mõeldud turukorraldusmeetmena kauem säilivate toodete osas sekkumiskokkuostu (teravili, riis, või, lõssipulber) toidu abi. Sellega seoses on välja töötatud eraldi turukorraldusmeede, mille raames on vabatahtliku programmi kaudu võimalus vähekindlustatud isikutele jagada tasuta või minimaalse hinnaga (hinnaga, mis katab tooteid jagava organisatsiooni otseselt jagamisega seotud kulud) sekkumisladudes olevaid põllumajandustooteid või neist valmistatud töödeldud tooteid. Toiduabi andmiseks saavad esitada taotlused heategevusorganisatsioonid, kelle kohta on kanne mittetulundusühingute ja sihtasutuste registris ning kelle tegevusvaldkond hõlmab heategevust. Heategevusorganisatsioonid on kohustatud jagamiseks saadud ja jagatud toiduainete kohta arvestust pidama ning võimaldama PRIA-I (Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ametil) läbi viia kohapealseid kontrole.

2.2.2.8 Põllumajandusministeeriumi kohustuse täitmiseks varustada elanikkonda hädaolukorras toiduainetega tuleb selles valdkonnas moodustada riigi tegevusvaru "Hädaolukorraks valmisoleku seaduse" § 7 kohaselt.

2.2.2.9 Elanikkonna varustamiseks toiduainetega moodustatakse toiduainete varud riigi tegevusvaruna. "Hädaolukorraks valmisoleku seaduse" § 13¹ alusel moodustatud tegevusvaru hoidmise, uuendamise, taastamise ja kontrollimise ning aruandluse korraldamise eest vastutab Põllumajandusministeerium. Sellest tulenevalt on ministeeriumil kohustus osata prognoosida sündmuseid ja riske, mis ohustavad Eesti Vabariiki toiduainetega varustamisel, samuti seda, milline on nende ohtude tekkimise tõenäosus, milline on nende sündmuste mõju elanikkonnale ja kuidas sellises olukorras tagada elanikkonna varustamine hädavajalike toiduainetega. Vajalik on välja töötada asjakohased juhendmaterjalid. Toiduainetega varustamise korraldamisel on riigile vajalik teatud tegevusvaru olemasolu, mille kättesaadavus tagatakse ettenähtud ressursside kasutusele võtmise lepingutega. Põllumajandusministeerium alustas 2006. a tegevusvaru moodustamist lepingulistel alustel, hajutades ettenähtud ressursid regionaalselt Eesti Vabariigi eri piirkondadesse. Tegevusvaru planeerimisel on arvestatud Eesti riigi vajadusi ja eripära.

2.2.2.10 Tegevusvaru planeerimisel lähtutakse seitsme päeva varust ning toiduvaru vajaduse aluseks võetakse elanikkonna arv nii kogu Eestis kui ka eraldi arvestatuna neljas maakonnas

(Harjumaa, Pärnumaa, Ida-Virumaa ja Tartumaa). Ühe täiskasvanu inimese miinimumenergiavajaduseks arvestatakse 1900 kcal toitu ja 2 liitrit jooki päevas.

2.2.2.11 Põllumajandusministeeriumi tellimusel valmis 2006. a uurimus "Toiduvajadus kriisi- ja hädaolukordades", mis on koostatud teadlaste ja toidu valdkonna ametkondade spetsialistide meeskonnatööna ning mille tulemusi Põllumajandusministeerium kasutab häda- ja kriisiolukorraks vajaliku toiduvaru planeerimisel. Uuringus anti soovitused kriisiolukordades vajaliku toidu nomenklatuuri (teraviljatooted, kuivikud, pähklid, liha, kala, lastetoidud, piimapulber, maiustused, vesi ja muud joogid) ja koguste kohta.

2.2.2.12 Välja on töötatud ka kriisi- ja hädaolukordadeks vajaliku toidu nomenklatuuri ja koguste osas arvestuse pidamiseks vastav andmebaas. Tegevusvaru andmebaas on Põllumajandusministeeriumile vajalik, et lihtsustada tegevusvaru moodustamise, hoidmise, uuendamise, taastamise ja kontrollimisega ning aruandluse korraldamisega seotud tegevusi. Et kiirendada informatsiooni kättesaadavust tegevusvaru ja ettevõtete osas ja parema koostöö loomiseks on maavalitsustele võimaldatud maakonna kriisireguleerimisega tegelevatele ametnikele juurdepääs tegevusvaru andmebaasile.

2.2.2.13 Põllumajandusministeeriumil on toiduainetega varustamise korraldamisel täita koordineeriv ja juhtiv roll. Toiduainetega varustamise korraldamisega seotud küsimustega tegeleb kinnitatud ametijuhendi kohaselt ministeeriumi haldusosakonna nõunik.

2.2.3 Taimetervise valdkond

2.2.3.1 Olulisimad võimalikud negatiivsed tagajärjed taimetervise valdkonnas sisaldavad endas eelkõige ulatuslikku majanduslikku kahju, mis võivad kaasneda kahjustajast vabanemiseks ettenähtud tõrjemeetmete rakendamisega. Samaselt mistahes kriisiolukordadega sõltub kahju suurus oluliselt sellest, millisel kahjustaja leviku etapil see tuvastatakse. Olulisemad meetmed ohu ennetamiseks on:

- 2.2.3.1.1 kolmandatest riikidest sisseveo kontroll riigipiiril;
- 2.2.3.1.2 regulaarsed, nii riiklikud kui Ühenduse-ülelül käivitavad, seired ja monitooringud ohtlike kahjustajate esinemise ja leviku tuvastamiseks (Eestis läbi viidud aastast 2000);
- 2.2.3.1.3 teistest liikmesriikidest pärit, eelkõige taimede paljundus- ja istutusmaterjali kontroll turustamiskohtades;
- 2.2.3.1.4 tootmisettevõtete regulaarne kontroll.

2.2.3.2 Kõigi loetletud meetmete rakendamise tulemusena on siiani tuvastatud üksikuid ohtlike kahjustajate leviku juhte, mis on suudetud kontrolli alla saada enne nende laialdasemat levikut ja järelevalveks eraldatud vahendite arvelt.

2.2.3.3 Samas võib laiaulatuslike tõrjemeetmete läbiviimise vajadus tuua kaasa lisaressursi vajaduse vastutavale ametkonnale, Eestis Taimetoodangu Inspeksioonile, kelle üheks vastutusala on ka meetmete rakendamine kahjustaja naaberriikidesse leviku ohu ärahoidmiseks.

2.2.3.4 Tõrjemeetmed, mis valdavas osas sisaldavad taimede, sh näiteks viljapuude või metsapuustute hävitamise kohustust, aga ka pikaajalisi maakasutuspiiranguid, kasvukoha ja/või tootmis- ning ladustamiskohtade desinfitseerimise kohustust jms, võivad kaasa tuua olulise majandusliku kahju ettevõtjale.

3. VÕIMALIKUD HÄDAOLUKORRAD JA HÄDAOLUKORDA PÕHJUSTAVAD OHUD

3.1 Episootia

3.1.1 Episootiat põhjustavateks ohtudeks on nakatunud loomade või loomsete saaduste sissevedu teisest riigist, haigustekitaja levik veovahendi, inimese, uluki, sööda, tuule jm vahendusel. Eelkõige tuleb arvestada, et episootia on seotud eriti ohtlike loomataudidega, mille levik on kiire ja ulatusliku majandusliku mõjuga. Kui vabariigis on hädaolukorrana välja kuulutatud episootia, siis on häiritud ka toiduainetega varustamise korraldus.

3.1.2 Loomataudi esinemisest või selle ohust tingitud piirangute tõttu võib olulisel määral olla häiritud käitlejate varustamine toiduga. Samuti võivad esinevast loomataudist tuleneda piirangud toidu kasutamisele inimesele haigustekitaja ülekandumise ohu tõttu.

3.1.3 Loomataudist tingitud piirangute tõttu on:

3.1.3.1 häiritud käitlejate varustamine toiduga;

3.1.3.2 kehtestatud piirangud toidu kasutamisele inimesele haigustekitaja ülekandumise ohu tõttu.

3.1.4 Episootiat põhjustavad ohud on:

3.1.4.1 loomsete saaduste ja nakatunud loomade teisest riigist Eestisse toimetamine;

3.1.4.2 loomanäitus, -oksjon, -võistlus, -laat;

3.1.4.3 haigustekitaja levik veovahendite, inimese, uluki, sööda, tuule jm vahendusel;

3.1.4.4 loomsete jäätmete käitlemine;

3.1.4.5 terrorismiakt;

3.1.4.6 suure hulga loomade haigestumine või hukkumine õnnetusjuhtumi tagajärjel;

3.1.4.7 keskkonnasaastatus;

3.1.4.8 keskkonnatingimused (nt loomade haigestumine ja hukkumine kuumuse tõttu).

3.2 Toiduohutuse kriis

“Hädaolukorraks valmisoleku seaduse” mõistes võib hädaolukorrana käsitada häiritust toiduainetega varustamise korraldamisel, mis võib kujuneda ka vabariigis olemasolevast (kaubanduses ringlev) inimese tervisele või keskkonnale ohtlikust toidust (nn toiduohutuse kriis).

3.2.1 Toiduohutuse kriisi põhjuseks on tootmise kontsentreerumine, tootmismahu suurenemine ja turgude laienemine, mis annab võimaluse tekkida olukorral, kus üksiku ettevõtte toodang (ka ebakvaliteetne ja tervist ohustav) võib jõuda korraga paljude tarbijateni.

3.2.2 Toiduohutuse kriisi põhjustavad ohud on:

3.2.2.1 inimese tervisele ohtlikul tasemel mikrobioloogiliselt või keemiliselt saastunud toidu Eestisse toimetamine (patogeensed mikroorganismid, saasteained, tundmatud ained, jms);

3.2.2.2 ebaseaduslik toidu Eestisse toimetamine (kontrollimata kaup);

3.2.2.3 inimese tervisele ohtlike mikroorganismide, saasteainete, keemiliste ühendite jmt esinemine toidus;

3.2.2.4 ulatuslik haiguspuhang (epideemia, episootia);

3.2.2.5 ulatuslik loodusõnnetus;

3.2.2.6 ulatuslik elektrikatkestus;

3.2.2.7 ulatuslik keskkonnareostus (joogivesi, sööt);

3.2.2.8 terrorism (tundmatu, tervisele ohtliku mikroorganismi või aine levitamine).

3.3 Ohtliku soovimatu aine ja söödalisandi või olulist majanduslikku kahju põhjustava taimekahjustaja sattumine keskkonda või loomakasvatuse valdkonnaga seotud ettevõttesse

Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas võib esineda olukordi, mille tekkepõhjused seonduvad sööda, taimekaitsevahendite ja taimetervise valdkonnaga. Loetletud valdkondadega seotud hädaolukordade tekkimisega kaasneda oluline kahju riigi majandusele, keskkonnale ja elanikkonna tervisele.

3.3.1 Hädaolukordi põhjustavate ohtudena ohtliku soovimatu aine ja söödalisandi sattumisel loomakasvatusega seotud ettevõttesse võib nimetada järgmisi tegureid:

3.3.1.1 Eestisse sisseveetud saastunud sööt;

3.3.1.2 söödatööstuses tekkinud vead ja eksitused;

3.3.1.3 massiline saastumine söödatööstuses.

3.3.2 Taimekaitsevahendi ohtliku koguse sattumisel keskkonda ja toiduainetes on hädaolukorda põhjustavateks ohtudeks:

3.3.2.1 taimekaitsevahendi ebaõige kasutamine;

3.3.2.2 õnnetusjuhtum taimekaitsevahendi käitlemisel;

3.3.2.3 taimekaitsevahendi jääkide olemasolu toiduainetes ja söödas.

3.3.3 Taimetervise valdkonnas võivad ohuolukorda põhjustada:

3.3.3.1 seni Eestis mitteesineva, kuid kliimatingimustest tulenevalt siin kohalduda võiva taimekahjustaja sissetoomine kas kolmandast riigist või teisest ühenduse liikmesriigist;

3.3.3.2 taimekahjustaja edasine levik hoolimata rakendatud kontrollimeetmetest;

3.3.3.3 taimekahjustaja tahtlik levitamine, milleks loetakse ka seaduses sätestatud nõuete eiramine.

4 RISKI HINDAMINE

4.1 Võimaliku hädaolukorra tõenäosuse hindamine

4.1.1 Episootia - suur

4.1.1.1 Nakatunud loomade või loomsete saaduste sissevedu teisest riigist – suur

Vaatamata ennetavatele meetmetele ei ole loomataudi puhkemine välistatud. Risk on suurenenud oluliselt pärast liitumist Euroopa Liiduga (arvestades liikmesriikide loomatervishoiualast olukorda ja EÜ õigusaktides sätestatud kontrolli põhimõtteid). Loomade ja loomsete saaduste sissevedu Eestisse toimub ainult riigist või selle piirkonnast, mille epidemioloogiline olukord vastab Eestis kehtivatele nõuetele. Loomade sissevedu toimub pika aja jooksul nõuetekohasust tõendava veterinaarsertifikaadi alusel. Sissevedu kolmandatest riikidest on lubatud vaid selleks ettenähtud piiripunkti kaudu. Impordi puhul suurendab oluliselt riski illegaalne import, mis on seni olnud põhiliseks loomataudi EÜ-sse sissetoomise allikaks. Mittenõuetekohaste loomade ja loomsete saaduste (nt loomataudi kahtlus) sisseveo keelab järelevalveametnik. Vabaks ringluseks sisseveetavaid loomi tuleb kindlaksmääratud ajavahemiku vältel pidada karja ülejäänud loomadest eraldi (profilaktiline karantiin), et selgitada diagnostiliste uurimistega välja loomade tervislik seisund ja teha veterinaarprofilaktilised menetslused.

4.1.1.2 Loomanäitus, -võistlus, -laat ja -oksjon – keskmine

Loomanäituse, -võistluse, -laada ja -oksjoni korraldamisel suureneb tavaolukorras risk eelkõige loomade nakatumiseks muude kui eriti ohtlike loomataudidega. Loomanäituse, -võistluse, -laada või -oksjoni korraldamiseks peab korraldajal olema korraldusluba, mis on kooskõlastatud selle VTA kohaliku asutusega, kelle järelevalvealal üritus toimub. Loomanäitusele, -võistlusele, -laadale või -oksjonile on lubatud tuua kliiniliselt terve ning õigusaktides sätestatud nõuetele vastav loom. Korraldaja on kohustatud tagama looma tervislikku seisundit ja veterinaarnõuetele vastavust tõendava veterinaartõendi või sellega võrdsustatud dokumendi kontrolli. Looma viimisel tema alalisse asukohta peab loomapidaja tagama ennetusabinõude rakendamise nimetatud loomaga nakkushaiguse sissetoomise vältimiseks. Ennetavad meetmed vähendavad episootia ohtu oluliselt, kuid ei välista seda.

4.1.1.3 Haigustekitaja levik veovahendi, inimese, uluki, sööda, tuule jm vahendusel – suur

Risk on oluliselt suurenenud pärast liitumist Euroopa Liiduga (arvestades liikmesriikide loomatervishoiualast olukorda ning EÜ kaupade ja isikute vaba liikumise põhimõtteid). Põllumajandusloomade ja loomsete saaduste veoks peab kasutama selleks ettenähtud või kohandatud veovahendit. Haigeid või haiguskahtlasi loomi tuleb vedada eraldi veosena veterinaararsti kontrolli all. Vedaja peab tagama veovahendi puhastamise ja desinfitseerimise.

Loomapidaja on kohustatud rakendama meetmeid, et vältida kõrvalise isiku vaba sissepääsu loomakasvatushoonesse ja -rajatisse.

Välisriigist saabunud isikul ei ole lubatud siseneda loomakasvatushoonesse ja -rajatisse enne 48 tunni möödumist alates Eestisse saabumisest.

Haigustunnustega metslooma või metslinnu avastamisest, samuti metslooma ründest tuleb kohe teavitada veterinaararsti.

Metslooma püüdmine ühest piirkonnast teise ümberasustamise või tehistingimustes pidamise eesmärgil ning metslooma ümberasustamine ühest piirkonnast teise on lubatud kooskõlas VTA-ga.

VTA pädevuses on sööda kontroll sööda tootmisel, töötlemisel ja sisseveol. Haigustekitajate keskkonda levimise vältimiseks loomataudi laboratoorse diagnoosimise ja haigustekitajate uurimisega tegelevast laboratooriumist on asjakohaste üksuste kohta kehtestatud ohutusnõuded.

4.1.1.4 Loomsete jäätmete käitlemine – väike

Loomsete jäätmete käitlemise juures tõstab riski oluliselt nende mittenouetekohane käitlemine (ehk suvalisse kohta sokutamine või matmine). Loomsete jäätmete valdaja peab tagama enda valduses olevate loomsete jäätmete nõuetekohase käitlemise. Loomsed jäätmed tuleb üle anda käitlemiseks loomsete jäätmete käitlemise ettevõttesse või erandjuhtudel matta selleks lubatud kohta.

Teatud ohtu kujutavad pikemat aega suletud ja puudulikult tähistatud matmispaigad. Õigusaktides sätestatud nõuetele vastava matmispaiga puhul on haigustekitaja leviku ja episootia oht minimaalne. Loomsete jäätmete matmispaik peab vastama keskkonnanõuetele, et vältida haigustekitaja sattumist keskkonda ning selle kaudu loomade või inimesteni.

4.1.1.5 Terrorismiakt – väga väike

Arvesse tuleb bioloogilise relva (haigustekitaja) kasutamine. Ohu korral tegutseb VTA oma pädevuse piires, juhindudes seaduses sätestatud tauditõrjealase tegevuse üldpõhimõtetest, eeskirjadest tulenevatest nõuetest ning seaduse täitmiseks koostatud juhendmaterjalidest (nt situatsioonplaanid).

4.1.1.6 Suure hulga loomade haigestumine või hukkumine õnnetusjuhtumi tagajärjel – väga väike

Õnnetusjuhtumi tagajärjel võib tekkida olukord (nt loomade haigustele loomuliku vastupanuvõime langus), mis soodustab loomade haigestumist, või hukkub suur hulk loomi (olles soodne pinnas haigustekitajate arenguks). Et vältida õnnetusjuhtumit, on loomapidaja kohustatud täitma loomade pidamise veterinaarnõudeid. Suure hulga loomade haigestumisel või hukkumisel õnnetusjuhtumi tagajärjel on VTA-l õigus kohaldada loomatauditõrje meetmeid.

4.1.1.7 Keskkonnasaastatus – väike

Üheks VTA põhiülesandeks on kaitsta keskkonda loomapidamise ja loomataudidega kaasnevate kahjulike tegurite (nt haigustekitajad) eest. Ühelt poolt seisneb see loomapidamis- ja loomsete saaduste käitlemise nõuete täitmise järelevalves, teiselt poolt tekkinud saastatuse ja selle tagajärgede kõrvaldamise korraldamises.

4.1.1.8 Keskkonnatingimused (nt loomade haigestumine ja hukkumine kuumuse tõttu) – väga väike

Tulenevalt Eesti geograafilisest asendist ei ole keskkonnatingimustest tuleneva riski oht suur.

Suure hulga loomade haigestumisel või hukkumisel ebasoodsate keskkonnatingimuste tagajärjel on VTA-l õigus kohaldada loomatauditõrje meetmeid.

4.1.2 Toiduohutuse kriis – suur

4.1.2.1 Inimese tervisele ohtlikul tasemel mikrobioloogiliselt või keemiliselt saastunud toidu Eestisse toimetamine (patogeensed mikroorganismid, saasteained, tundmatud ained jms) – suur

Kuna teatud juhul kontrollitakse toidu nõuetekohasust alles sihtkohas, siis esineb ohtliku kauba vabasse ringlusse pääsemise oht. Teatud toidu puhul on selle sissevedu lubatud üksnes selleks ettenähtud piiripunkti kaudu ja kauba nõuetekohasust kontrollitakse ka piiripunktis. Loomseid saadusi võib sisse vedada üksnes Euroopa Liidu õigusaktidega lubatud ühendusevälisest riigist või selle piirkonnast ning juhul, kui seda näeb ette Euroopa Liidu õigusakt, Euroopa Komisjoni tunnustatud ettevõttest. Loomsete saaduste importimisel peab kaubasaadetisega kaasas olema toidu nõuetekohasust tõendav sertifikaat. Järelevalvetoimingud toidu Eestisse toimetamisel on kaubaga kaasasolevate dokumentide kontroll, toidu vastavuse kontroll nendes dokumentides esitatud kirjeldusele, toidu vastavuse kontroll õigusaktide nõuetele. Lähtudes mittenõuetekohase toidu ohtlikkusest, keelatakse sellist toitu Eestisse toimetada, töödeldakse ümber või saadetakse hävitamisele. Toidu eksport on lubatud kõigi rahvusvaheliseks liikluseks avatud piiripunktide kaudu. Kui on põhjust arvata, et toit võib olla ohtlik inimese tervisele või keskkonnale, peatab asjaomase järelevalveasutuse juht sellise toidu käitlemise. Määratakse piirangute tähtaeg ja ohu kõrvaldamise viis.

4.1.2.2 Ebaseaduslik toidu sissevedu (kontrollimata kaup) – keskmine

Võimalik juhul, kui kaup ei ole läbinud tollikontrolli (veterinaar- ja toidukontroll piiril on tolliprotseduuride osa) või ei ole läbinud kontrolli sihtkohas. Inimese tervisele ohtliku asjaolu ilmnemisel on VTA järelevalveametnikul õigus teha ettekirjutus toidu käitlemise osaliseks või täielikuks peatamiseks ning kohustada käitlejat toitu käitlemisest kõrvaldama. Kui on põhjust arvata, et toit võib olla ohtlik inimese tervisele või keskkonnale, peatab asjaomase järelevalveasutuse juht sellise toidu käitlemise. Määratakse piirangute tähtaeg ja ohu kõrvaldamise viis.

4.1.2.3 Inimese tervisele ohtlike mikroorganismide, saasteainete, keemiliste ühendite jmt esinemine toidus – suur

Võimalik juhul, kui on toimunud toidu ebaseaduslik Eestisse toimetamine või kui käitleja ei täida toidu ja selle käitlemise kohta esitatavaid nõudeid. Turuleviidav toit peab olema ohutu inimese tervisele ning vastama õigusaktides sätestatud nõuetele. Toidus ei tohi olla selle omadusi halvendavaid või inimese tervist ohustavaid parasiite, kahjureid ega võõrkehi. Riknenud, saastunud või mikrobioloogilistele nõuetele mittevastavat toitu või ebasobivate tehnoloogiliste võtete, toidule mitteomase lõhna, maitse, värvi või teiste asjaolude tõttu rikunud toitu käidelda on keelatud.

Käideldava toidu ning toidu käitlemise nõuetekohasuse eest vastutab käitleja, kes on kohustatud kasutama kõiki võimalusi selle tagamiseks. Käitleja ei tohi vastu võtta, käitlemisel kasutada ega väljastada mittenõuetekohast toitu. Avastatud puudustest, mille tõttu ei suudeta tagada toidu ohutust inimese tervisele, peab käitleja viivitamata teavitama asjaomast järelevalveasutust ja võtma puuduste kõrvaldamiseks kasutusele vajalikud meetmed. Inimese tervisele ohtliku asjaolu ilmnemisel on VTA järelevalveametnikul õigus teha ettekirjutus toidu käitlemise osaliseks või täielikuks peatamiseks ning kohustada käitlejat toitu käitlemisest kõrvaldama. Kui on põhjust arvata, et toit võib olla ohtlik inimese tervisele või keskkonnale, peatab asjaomase järelevalveasutuse juht sellise toidu käitlemise. Määratakse piirangute tähtaeg ja ohu kõrvaldamise viis.

4.1.2.4 Ulatuslik haiguspuhang (epideemia, episootia) – keskmine

Võimalik juhul, kui käitleja ei täida toidu ja selle käitlemise kohta esitatavaid nõudeid.

Turuleviidav toit peab olema ohutu inimese tervisele. Saastunud või mikrobioloogiliste nõuetele mittevastavat (inimese või looma haigestumist põhjustavaid mikroorganisme sisaldavat) toitu käidelda on keelatud. Toitu käitlev töötaja ning oma tööülesannete tõttu toiduga või selle käitlemisvahenditega kokkupuutuv töötaja peab nakkus- ja parasitaarhaiguste tuvastamiseks ning nende leviku tõkestamiseks käima enne töösuhte algust ja korrapäraselt töösuhte ajal tervisekontrollis. Inimese tervisele ohtliku asjaolu ilmnmisel on VTA järelevalveametnikul õigus teha ettekirjutus toidu käitlemise osaliseks või täielikuks peatamiseks ning kohustada käitlejat toitu käitlemisest kõrvaldama. Kui on põhjust arvata, et toit võib olla ohtlik inimese tervisele või keskkonnale, peatab asjaomase järelevalveasutuse juht sellise toidu käitlemise. Määratakse piirangute tähtaeg ja ohu kõrvaldamise viis.

4.1.2.5 Ulatuslik loodusõnnetus – väga väike

Tulenevalt Eesti geograafilisest asendist ei ole ulatusliku loodusõnnetuse risk suur. Kui loodusõnnetuse tagajärjel ei ole võimalik tagada käideldava toidu või selle käitlemise nõuetekohasust, siis on selle toidu käitlemine ja turuleviimine keelatud. Inimese tervisele ohtliku asjaolu ilmnmisel on VTA järelevalveametnikul õigus teha ettekirjutus toidu käitlemise osaliseks või täielikuks peatamiseks ning kohustada käitlejat toitu käitlemisest kõrvaldama. Kui on põhjust arvata, et toit võib olla ohtlik inimese tervisele või keskkonnale, peatab asjaomase järelevalveasutuse juht sellise toidu käitlemise. Määratakse piirangute tähtaeg ja ohu kõrvaldamise viis.

4.1.2.6 Ulatuslik elektrikatkestus – keskmine

Kui elektrikatkestuse tagajärjel ei ole võimalik tagada käideldava toidu või selle käitlemise nõuetekohasust, siis on selle toidu käitlemine ja turuleviimine keelatud. Inimese tervisele ohtliku asjaolu ilmnmisel on VTA järelevalveametnikul õigus teha ettekirjutus toidu käitlemise osaliseks või täielikuks peatamiseks ettevõttes ning kohustada käitlejat toitu käitlemisest kõrvaldama. Kui on põhjust arvata, et toit võib olla ohtlik inimese tervisele või keskkonnale, peatab asjaomase järelevalveasutuse juht sellise toidu käitlemise. Määratakse piirangute tähtaeg ja ohu kõrvaldamise viis.

4.1.2.7 Ulatuslik keskkonnareostus (joogivesi, sööt) – suur

Kui keskkonnareostuse tagajärjel ei ole võimalik tagada käideldava toidu või selle käitlemise nõuetekohasust, siis on selle toidu käitlemine ja turuleviimine keelatud.

Inimese tervisele ohtliku asjaolu ilmnmisel on VTA järelevalveametnikul õigus teha ettekirjutus toidu käitlemise osaliseks või täielikuks peatamiseks ning kohustada käitlejat toitu käitlemisest kõrvaldama. Kui on põhjust arvata, et toit võib olla ohtlik inimese tervisele või keskkonnale, peatab asjaomase järelevalveasutuse juht sellise toidu käitlemise. Määratakse piirangute tähtaeg ja ohu kõrvaldamise viis.

4.1.2.8 Terrorism (tundmatu, tervisele ohtliku mikroorganismi või lisaaine levitamine) – väga väike

Kui terrorismiakti tagajärjel ei ole võimalik tagada käideldava toidu või selle käitlemise nõuetekohasust, siis on selle toidu käitlemine ja turuleviimine keelatud. Kui on põhjust arvata, et toit võib olla ohtlik inimese tervisele või keskkonnale, peatab asjaomase

järelevalveasutuse juht sellise toidu käitlemise. Määratakse piirangute tähtaeg ja ohu kõrvaldamise viis.

4.1.3 Taimekaitsevahendi ohtliku koguse sattumine keskkonda ja toiduainetesse - keskmise

4.1.3.1 Taimekaitsevahendi ebaõige kasutamine – keskmise

Taimekaitsevahendi ebaõige kasutamine võib põhjustada keskkonna (vesi, muld jm) ja toiduainete saastumise taimekaitsevahendi jääkidega, tekitades seega ohtu inimese ja looma tervisele ning keskkonnale.

Eesti Vabariigis on lubatud kasutada ainult Taimetoodangu Inspektsiooni (edaspidi TTI) poolt turule lubatud taimekaitsevahendit. Taimekaitsevahendit tohib kasutada koguses ja viisil, mis on määratud kasutusjuhendis. TTI teostab järelevalvet taimekaitsevahendi turustamise ja kasutamise üle. Professionaalseks kasutamiseks ette nähtud taimekaitsevahendi ostmiseks ning kasutamiseks peab isik olema läbinud asjakohase koolituse ning tal peab olema koolituse läbimist tõendav tunnistus. Vabalt müüdiv taimekaitsevahend on üldjuhul vähem ohtlik.

TTI järelevalveametnikul on õigus peatada Eestis turule mitte lubatud taimekaitsevahendi turustamine ja kasutamine, samuti nõuda isikult, kes kasutab professionaalseks kasutamiseks mõeldud taimekaitsevahendit, asjakohase koolituse läbimist.

4.1.3.2 Õnnetusjuhtum taimekaitsevahendi käitlemisel – väga suur

Taimekaitsevahendi ebaõigel käitlemisel selle veol, hoiustamisel ja kasutamisel võib tekkida oht, et keskkonda satub suur kogus taimekaitsevahendit, mille tagajärjel saastub põhja- ja pinnavesi ja pinnas ning selle kaudu on ohustatud inimese ja looma tervis.

4.1.3.3 Taimekaitsevahendi jäägid toiduainetes ja söödas – keskmise

Taimekaitsevahendi lubatust enamal kasutamisel või taimekaitsevahendi kasutusjuhendis ettenähtud ooteaja järgimata jätmise korral võivad jääda selle jäägid toiduainetesse ja sööta, mis tekitavad ohtu inimese ja looma tervisele.

4.1.4 Ohtliku soovimatu aine ja söödalisandi sattumine loomakasvatuse valdkonnaga seotud ettevõttesse - keskmise

4.1.4.1 Imporditud saastunud sööt – väike

VTA teostab järelevalvet sööda importijate ja imporditud sööda üle. Söödatootjad ja vahendajad peavad olema tunnustatud ja registreeritud. Tunnustamisel ja registreerimisel peab ettevõttes rakendama enesekontrollisüsteemi, sealhulgas ka kvaliteedikontrolli, toodetud ja sisseostetud sööda registri ja toodete tagasikutsumise süsteemi. Iga söödapartii kolmandast riigist sisselubamise kohta teeb otsuse järelevalveametnik.

Ohtliku sööda avastanud isik peab sellest teavitama VTA-d.

4.1.4.2 Viga söödatööstuses - keskmise

VTA teostab järelevalvet söödatootjate ja oma tarbeks tootjate üle. Söödatootjad peavad olema tunnustatud ja registreeritud. Tunnustamisel ja registreerimisel peab ettevõttes rakendama enesekontrollisüsteemi, sealhulgas ka kvaliteedikontrolli, toodetud ja sisseostetud sööda registri ja toodete tagasikutsumise süsteemi.

Ohtliku sööda avastanud isik peab sellest teavitama VTA-d.

4.1.4.3 Saastumine söödatööstuses – keskmine

1. veebruaril 2007. a jõustunud “Söödaseaduse” kohaselt teostab järelevalvet söödatootjate ja oma tarbeks tootjate üle VTA.

4.1.5 Ohtliku taimekahjustaja esinemine määral, mis põhjustab olulist kahju majandusele või keskkonnaseisundile – keskmine

4.1.5.1 Taimede ja taimsete saaduste import – väike

TTI teostab järelevalvet importijate ning imporditud taimede ja taimsete saaduste ning muude fütosanitaarse kontrolli alla kuuluvate kaupade üle riigipiiril. Importijad peavad olema registreeritud. Tolliprotseduuri sisseveo lubamiseks ei lõpetata ilma TTI järelevalveametniku sellekohase lubava märketa.

Ohtliku taimekahjustaja avastanud isik peab sellest teavitama TTI-d.

4.1.5.2 Saastusest tingitud sisse- ja väljaveopiirangud Eestisse toimetatavatele või Eestist pärit toodetele - keskmine

4.1.5.3 Ohtliku taimekahjustaja massiline (kontrolli alt väljuv) levik, sh tingituna kontrollimeetmete ebaefektiivsusest – keskmine

4.1.5.4 Tõrjeabinõude rakendamisega seotud majanduslik kahju – väike kuni keskmine, sõltuvalt leviku ulatusest ja konkreetsest ohtlikust kahjustajast

5 RISKIKLASSI MÄÄRAMINE JA RISKIDE JÄRJESTAMINE

- 5.1 Episootia – riskiklass 4D.
- 5.2 Toiduohutuse kriis – riskiklass 4D.
- 5.3 Taimekaitsevahendi ohtliku koguse sattumine keskkonda ja toiduainetesse – riskiklass 3C.
- 5.4 Ohtliku soovimatu aine ja söödalisandi sattumine loomakasvatuse valdkonnaga seotud ettevõttesse – riskiklass 3C.
- 5.5 Ohtliku taimekahjustaja esinemine määral, mis põhjustab olulist kahju majandusele või keskkonnaseisundile – riskiklass 3C.

6. RISKE VÄHENDAVATE MEETMETE KAVANDAMINE

6.1 Episootia ennetamine ja tõrje

Loomatauditõrjeks rakendatavate meetmete eesmärgiks on ära hoida ja likvideerida loomade nakkushaigusi ning kaitsta inimest loomadega ühiste ja loomade kaudu levivate haiguste eest.

6.1.1 Veterinaarjärelevalvealasse kuuluvad:

- 6.1.1.1 loomad, loomsed saadused, loomset päritolu sööt, hein, põhk ja ravimsööt;
- 6.1.1.2 loomade pidamine ja ettevõtted, kus sellega tegeletakse;
- 6.1.1.3 loomsete saaduste ja sööda käitlemine ning ettevõtted, kus sellega tegeletakse;
- 6.1.1.4 veterinaarpraksis ja ettevõtted, kus sellega tegeletakse.

6.1.2 Põllumajandusloomade arvud 31. detsembri 2005. aasta seisuga olid statistiliste andmete põhjal 2006. aasta uuringute järgi järgmised:

- 6.1.2.1 sead – 355 242,
- 6.1.2.2 veised – 261 226,
- 6.1.2.3 linnud – 2 132 000,
- 6.1.2.4 lambad - 65 592,
- 6.1.2.5 kitsed – 5132.

6.1.3 Loomakasvatuse ettevõtteid oli 2005. aasta detsembri seisuga järgmiselt:

- 6.1.3.1 veisefarme – 10 779,
- 6.1.3.2 seafarme - 4707,
- 6.1.3.3 lindlaid – 12 511,
- 6.1.3.4. lambafarme – 3185,
- 6.1.3.5 kitsefarme - 1164,
- 6.1.3.6 farme, kus peetakse rohkem kui ühte loomaliiki kuuluvaid loomi – 18 417.

6.1.4 Loomataudi ennetamisel ja tõrjel VTA:

- hindab loomataudi tekke ja leviku tagajärgi ja riske, korraldab ja teostab loomataudi tõrjet ning rakendab meetmeid inimeste kaitseks loomadega ühiste ja loomade kaudu levivate haiguste eest;
- teostab järelevalvet loomade identifitseerimise ja registreerimise üle ning loomade riigisisese liikumise veterinaarkontrolli;
- tegeleb keskkonna kaitsmisega loomapidamise ja loomataudidega kaasnevate kahjulike tegurite eest;
- korraldab riikliku veterinaarteenistuse tööd ning koordineerib ja teostab järelevalvet loomade veterinaarabi, ravi ja profülaktika üle;
- tegeleb loomakasvatushoonete ja -rajatiste tunnustamise ja registreerimisega, nõustab ehitusprojektide koostamisel;
- osaleb loomatervishoiualaste riiklike või rahvusvaheliste projektide ettevalmistamisel ja elluviimisel;
- peab sidet välisriikidega, teiste ametkondadega, ministriumidega ning ühiskondlike organisatsioonidega (OIE, Euroopa Komisjon, WHO jne).

6.1.5 Asjakohases tegevuses lähtutakse "Loomatauditõrje seadusest" ja selle alusel kehtestatud määrustest ning selle seaduse täitmiseks koostatud juhendmaterjalidest (näit. situatsioonplaanid) ja programmidest (riiklik loomatauditõrje programm – näeb ette aastased ennetavate meetmete ja diagnostiliste uuringute mahud).

Eriline koht hädaolukorraks valmistumisel on tauditõrje eeskirjade ja nende alusel koostatud situatsioonplaanide rakendamiseks korraldatavatel praktilistel õppustel.

Ennetavate ja tõrjemeetmete praktiline rakendamine toimub kohalike asutuste tasandil. Oluline roll loomateravishoiualases järelevalves on volitatud veterinaararstidel, kelle ülesandeks on loomakasvatustevõtete (farmide) kontrollimine ja loomatauditõrje programmi täitmine, samuti EL-sisese loomade ja loomsete saadustega kauplemise veterinaarkontrolli põhimõtete järgimisel, kus peaarõhk on lähtekoha kontrollil ja vastutusel.

6.2 Tarbijaskonnale ohutu ja kvaliteetse toidu tootmise tagamine

6.2.1 "Toiduseaduse" ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 178/2002, millega sätestatakse toidualaste õigusnormide üldised põhimõtted ja nõuded, asutatakse Euroopa Toiduohutusamet ja kehtestatakse toidu ohutusega seotud menetlused (EÜT L 31, 01.02.2002, lk 1–24), alusel vastutab toidu käitleja toidu ning käitlemise nõuetekohasuse eest ja on kohustatud kasutama kõiki võimalusi selle tagamiseks.

6.2.2 VTA ülesandeks on järelevalve korraldamine ja teostamine ettevõtte üle, kus tegeletakse toidu käitlemisega, sealjuures:

- riikliku toiduohutusealase järelevalve planeerimine, koordineerimine ning tulemuste analüüs;
- käitlemistevõtete nõuetekohasuse hindamine enne käitlemise alustamist;
- toidu käitlejate informeerimine kehtivatest nõuetest ja nende täitmise viisidest.

6.2.3 Vahetu järelevalve on kohalikes asutustes töötavate ametnike ja volitatud veterinaararstide ülesandeks, kes teevad toidukontrolli kõigis ülalpool mainitud ettevõtetes. Kontrollimise käigus võetakse toidust proove, et teha kindlaks toote ohutus ja kvaliteet ning et vältida mittenõuetekohase toidu sattumist tarbija toidulauale.

6.2.4 Kohalike asutuste tegevused riikliku järelevalve teostamiseks toiduohutust reguleerivate õigusaktide täitmise üle on täpsemalt reguleeritud VTA peadirektori käskkirjade ja korraldustega (järelevalveplaanide koostamine ja aruandlus, proovide võtmine ja analüüsimine, tunnustamise menetlemine, järelevalvedokumentatsioon, seireprogrammid jne). Samuti on VTA välja töötanud juhendmaterjalid toidu käitlejatele erinevatest õigusaktidest tulenevate nõuete selgitamiseks (nt toiduladustamistevõtte ning ettevõtte, kus tegeletakse mitteloomset toidu käitlemisega, enesekontrolli korraldamise juhend, käitlemistevõtte tunnustamise taotluse ja sellele lisatavate dokumentide koostamise juhend).

6.2.5 Toiduohutust reguleerivates õigusaktides kehtestatud nõuete täitmise tagamiseks käitlemistevõttes teeb järelevalveametnik regulaarselt kontrolli ettevõtte ja selles toidu käitlemise nõuetekohasuse ja enesekontrollinõuete täitmise üle ning teiste asjaolude nõuetekohasuse üle ning võtab vajalikus koguses kontrollproove, sh seireproove.

6.3 Taimekaitsevahendite ja söödalisanditega ning ohtliku taimekahjustaja levikuga seonduva ohu ennetamine

6.3.1 Eestis turustatavate taimekaitsevahendite koguse kasv on olnud ligikaudu 10 tonni aastas, olles 2005. aastal 945 tonni ning ulatudes 2006. aastal 1100 tonnini (kasv ~10% aastas). 2000. aastal oli sama näitaja 343 tonni. Seega on mõnevõrra suurenenud ka taimekaitsevahendite levikuga seonduv oht.

6.3.2 Ohtliku ja soovimatu aine ning söödalisandi sattumise loomakasvatuse valdkonnaga seotud ettevõttesse, samuti ohtliku taimekahjustaja ja taimekaitsevahendi ohtliku koguse sattumise keskkonda hoiab ära ja nendega seotud riske leevendab alljärgnevate meetmete rakendamine:

6.3.2.1 ohutusnõuete, kasutunormide ja -viiside täitmine käitlemisel;